

Asia: VN/22906/2020

Digitalisaation edistämisen ohjelman (Digiohjelma) lainsäädäntötyöryhmän koonti ja näkemykset digitalisaation säädöstilanteesta ja muutosehdotuksista

Työryhmä toivoo vapaata palautetta tunnistamiinsa tunnistamistaan teemoista ja niistä tehdyistä johtopäätöksistä

1. Onko muistiossa tunnistettu digitalisaation edistämisen kannalta keskeiset teemat lainsäädännön näkökulmasta?

Kyllä

2. Onko jokin teema jäänyt kokonaan tunnistamatta?

Muistio keskittyy ansiokkaasti digitaalisten palveluiden ja asiointin mahdollistamiseen ja siinä on erittäin hyvä kooste olennaisesta yleislainsäädännöstä digitalisaatioon liittyen.

Yrityksen ja kansalaisen digitaaliset palvelut ovat ensimmäinen ja tärkeä osa digitaalisen ja kilpailukykyisen tietoyhteiskunnan luomisessa. Tilastokeskus muistuttaa kuitenkin, että asiointitapahtumien yhteydessä syntyvän tiedon jatkokäyttö on ensiarvoisen tärkeää mm. tilastoinnin, tutkimuksen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon näkökulmasta.

Tältä osin Tilastokeskus kannattaa periaatetta, että tieto kysytään (tai mieluummin saadaan automatisoituina rajapintanoutoina) yrityksiltä ja kansalaisilta vain kerran ja lainsäädäntö sekä toimintamallit mahdollistavat tietojen sujuvan toisiokäytön muiden tietoa tarvitsevien viranomaisten toimesta. Lainsäädännön tulisikin tukea digitaalisten tietoekosysteemien syntymistä sekä datan hyödyntämiseen perustuvan tietopohjaisen päätöksenteon vahvistumista.

Lainsäädäntötarkastelusta on ilmeisesti tarkoituksella rajattu erityislainsäädäntö pois. Tilastokeskus huomauttaa kuitenkin, että digitaalisen asiointin kehittämisessä ja siihen liittyvässä säädösvalmistelussa on tärkeää tarkastella syntyvien tietojen jatkokäyttömahdollisuuksia esimerkiksi tilastointitarkoituksissa.

Tilastokeskus ehdottaa harkittavaksi, että olisiko lainsäädännön nykytilan selvityksessä syytä tarkastella myös tilastolainsäädäntöä, jonka se näkee tarkastellun arkistolainsäädännön kaltaisena kokonaisuutena, joka kokoaa merkittävän osan Suomen julkisen sektorin tietovarallisuudesta yhdelle toimijalle lainsäädäntöön perustuen.

Molemmat mainitut lait vaikuttavat sektorikohtaisen viranomaisten omaa toimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä laajemmin siihen, kuinka viranomaistoiminnassa syntyvää tietoa voidaan yhteiskunnassa hyödyntää ensisijaista käyttöä laajemmin.

Tilastolaki ja laki Tilastokeskuksesta ovat keskeinen yhteiskunnan digitaalisten tieto- ja tilastopalveluiden tuotantoa ohjaava ja tietovarantoja yhteen kokoava kansallinen säädös. Nämä säädökset yhdessä EU:n tilastolain ja EU:n tilastoalueittaisten asetusten kanssa mahdollistavat yhteiskunnan moninaisten tietojen yhdistelyn tilastotuotannon, tilastollisten selvitysten ja tieteellisen tutkimuksen kontekstissa.

a. Työryhmän näkemykset lainvalmistelun kehittämistarpeista (luku 2 alalukuineen)

Tilastokeskus kannattaa Tanskan mallin mukaista toimintaa, jossa on lainsäädännön uudistamisen yhteydessä pakollista arvioida määritellyjä periaatteita vasten, miten uudistettava lainsäädäntö mahdollistaa digitalisaatiota.

Tilastokeskus pitää hyvänä ratkaisuna digitaalisten palveluiden kehittämisen käsikirjan julkaisua digisuomi.fi:ssä tukemaan lainsäädäntöratkaisujen löytämistä ja soveltamista.

b. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön soveltamisen tukemisesta (luku 3 alalukuineen)

Tilastokeskus pitää erittäin tärkeänä, että lainsäädännön soveltajia tuetaan lainsäädännön tulkinnassa. Erityisen tärkeäksi tämä koetaan tietosuojalainsäädännön osalta.

Konkreettisenä esimerkkinä Tilastokeskus haluaa nostaa esiin tulkintahaasteet pilvipalveluiden käytöstä erityisesti kansainvälisten toimijoiden palvelujen osalta. Tältä osin olisi kaivattu – ja kaivataan edelleen – yksiselitteisiä linjauksia julkisen sektorin toimijoille. Nyt eri viranomaiset käyttävät valtavasti aikaa ja energiaa saman vaikean asian ratkaisemiseen, päätyen osin keskenään ristiriitaisiin tulkintoihin.

c. Työryhmän näkemykset nykylainsäädännön arviointitarpeista (luku 4 alalukuineen)

Tilastokeskus pitää tarpeellisena selvittää ja selkeyttää työryhmän esiin nostamaan yhtenäistä ja selkeää sääntelyä julkisen hallinnon sisäisistä tiedonsaantioikeuksista. Selkeyttäminen nähdään tarpeelliseksi tulkintojen helpottamiseksi, mutta myös siksi, että julkisen hallinnon hoitaessa niille kuuluvia tehtäviään ei tiedonsaannin tulisi olla esteenä tehtävän tehokkaalle suorittamiselle.

Tilastokeskus haluaa tässä yhteydessä korostaa myös tarvetta arvioida yksityisen sektorin datan hyödyntämisen mahdollisuuksia julkisessa hallinnossa ja oikeutta kerätä dataa keskitetysti yksityisen sektorin toimijoilta, mikäli heillä on hallussaan tietoja, joiden osalta yksityisen sektorin toimijat ovat tiedonantovelvollisia esimerkiksi Tilastokeskukselle.

Tilastokeskus pitää erittäin kannatettavana muistiossa esitettyä uutta toimintamallia, jossa lainsäädäntö tukisi sitä, että jatkossa julkisessa hallinnossa voitaisiin toimia siten, että mitään julkisen hallinnon hallussa olevaa tietoa ei vaadittaisi asiakkaalta vaan tieto hankittaisiin toiselta viranomaiselta automatisaatiota hyödyntäen. Ja, että nykytilassa salassa pidettävän tiedon osalta voidaan säätää niin, että viranomaisella on oikeus luovuttaa tietoa tai että viranomaisella on oikeus saada tietoa. Konkreettisenä esimerkkinä tällaisesta viranomaisen toimintaa tehostavasta ja laatua parantavasta tiedosta on mm. verohallinnon hallussa olevat yhteystiedot (puhelinnumero ja sähköposti) ja niiden hyödyntäminen tilastotiedonkeruissa. Näiden ajantasaisten ja kattavien yhteystietojen hyödyntäminen parantaisi merkittävästi tiedonantajien tavoitettavuutta ja siten tuotettavan tilastotiedon laatua.

Tilastoviranomaisen tietojensaantioikeudet on määritelty kansallisessa tilastolaissamme huomattavan tarkkarajaisesti verrattuna EU:n tilastolakiin tai toisten EU ja ETA maiden tilastolainsäädäntöön verrattuna. Käynnissä olevasta tilastolain ja laki Tilastokeskuksesta uudistamisesta huolimatta digitalisaatio ja joidenkin kansallisten säädösten vanhanaikaisuus, muutokset kansallisissa ja kansainvälisissä säädöksissä tuovat edelleen muutospainetta tilastoviranomaisen tiedonsaantivaltuuksien kehittämiseksi, jotta yhteiskunnan tietotarpeiden tehokas tyydyttäminen ja uusiin tietotarpeisiin vastaaminen on mahdollista ja jotta digitalisaation mahdollisuuksia voidaan täysimääräisesti hyödyntää tilastotoimessa ja muussa tietotuotannossa.

Yhteisten sähköisten tukipalveluiden (mm. suomi.fi-palvelut) osalta Tilastokeskus esittää näkemyksensä, että virastomaisten velvoittaminen kyseisten palvelujen käyttöön ei ole riittävä säädöspohja digitalisaation edistämisen näkökulmasta. Tilastokeskus kannattaa ajatusta, että sähköinen asiointi veloitettaisiin ensisijaiseksi asiointikanavaksi niin kansalaisille kuin yrityksille ja muita asiointikanavia tarjottaisiin vain niitä tarvitseville. Ajatukseen sisältyisi esimerkiksi suomi.fi-palveluiden käyttövelvoite myös kansalaisille ja yrityksille. Tilastokeskuksen näkemyksen mukaan vain tällä tavalla kyseisiin palveluihin saadaan riittävä käyttäjävolyymi ja viranomaiset voivat luopua paitsi manuaalisista prosesseista ja palveluista, niin myös tällä hetkellä ylläpidettävistä rinnakkaisista digitaalisista palveluista.

Tilastokeskus näkee, että tietovarantojen sisällön selkokielen kuvaaminen ja valtiovarainministeriön koordinoimassa Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeessa kehitettyjen tiedon laatukriteerien laajamittainen käyttöönotto vahvistaisi ja selkeyttäisi tiedonhallintalain tarkoituksen toteutumista. Tiedon kuvaamisen ja laatukriteerien käytön tarve ei välity loppuraportin ehdotuksissa osana tiedonhallintalain toimeenpanoa ja digitaalisen tiedon hyödyntämisen tehostamista.

Tilastokeskus pitää tärkeänä muistion huomiota siitä, että mitä paremmin paikkatietojen yhteiskäyttö on huomioitu eri toimijoiden prosesseissa, sitä tehokkaampaa on näiden tietovarantojen käyttö yhteiskunnan eri prosesseissa. Tilastokeskus on toiminut aktiivisesti paikkatietojen ja tilastojen yhteen toimimisen edistämiseksi kansallisesti ja kansainvälisesti. Tilastokeskuksen asiantuntemusta olisi hyvä hyödyntää paikkatietoihin liittyvässä mahdollisessa lainsäädännön uudistamisessa tai muussa asiaan liittyvässä kansallisessa kehittämisessä.

4. Vapaa palaute?

Yleisenä huomiona Tilastokeskus toteaa, että digitalisaatioon ja datatalouteen liittyy paljon pistemäistä lainsäädäntöä, jolla säädellään milloin mitäkin yksittäistä asiaa. Tarve kokonaisuutta katsovalle sekä digitalisaatiokehityksen ja datatalouden kasvun mahdollistavalle lainsäädännölle on ilmeinen.

Mannonen Timo
Tilastokeskus